

Rapport

DESINFORMATIE LEIDT TOT VERWARRING BIJ NIEUWSCONSUMENT

Onderzoek voor de Volkskrant

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Datum

21 december 2017

Opdrachtgever

de Volkskrant

Auteurs

Peter Kanne
Milan Driessen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research / de Volkskrant) duidelijk wordt vermeld.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
2. Samenvatting & conclusies	6
3. Mediaconsumptie	9
3.1 Nieuwsconsumptie	9
3.2 Titels: tv	10
3.3 Titels: kranten	11
3.4 Titels: websites en apps	12
3.5 Social media	13
4. Vier cases	15
4.1 Vaccinaties en mogelijke negatieve bijwerkingen	15
4.2 Ramp met vlucht MH17	19
4.3 Verkrachtingen in Zweden	22
4.4 Sylvana Simons en discriminatie	25
5. Betrouwbaarheid & nepnieuws	27
5.1 Betrouwbaarheid media en effecten van nepnieuws	27
5.2 Online nieuwsconsumenten zelfbewuster	29
5.3 Wat nemen nieuwsconsumenten met een korreltje zout?	30
5.4 Vertrouwen in (wereld)leiders	30
Bijlage: De voorgelegde berichten	31

1

HOOFDSTUK

Inleiding

1. Inleiding

Achtergrond

Minister Kajsa Ollongren van BZK waarschuwde dinsdag 14 november dit jaar in een brief aan de Tweede Kamer dat Nederland doelwit is van landen die nepnieuws verspreiden en daarmee proberen verkiezingen of andere interne aangelegenheden te beïnvloeden. Als voorbeeld noemde ze een nepwebsite van de Nederlandse overheid, afkomstig uit Rusland, met daarop desinformatie over de ramp met vlucht MH17. Ook haalde ze de beïnvloeding door Rusland van de Amerikaanse verkiezingen vorig jaar aan.

Een maand later, 18 december, kondigde ze een anti-nepnieuwpact aan. De minister gaat met de Europese Commissie, de Navo en een reeks mediabedrijven samenwerken om nepnieuws aan te pakken. Zo moet buitenlandse beïnvloeding worden tegengegaan.

De Volkskrant heeft zich de vraag gesteld wat het effect van nepnieuws en complottheorieën op het maatschappelijke debat kan zijn. De krant publiceert hierover op 23 december, in het katern Zaterdag. Met een onderzoek wil de Volkskrant laten zien welke invloed nepnieuws of berichten over complottheorieën kan hebben op de opvattingen van Nederlanders en het maatschappelijke debat. Het gaat om onderwerpen die de rechtsstaat en de democratie kunnen raken.

De Volkskrant heeft I&O Research opdracht gegeven het onderzoek uit te voeren.

Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag die voor de Volkskrant centraal staat:

Wat is de mogelijke invloed van nepnieuws en complottheorieën op het maatschappelijke debat?

Onderzoeksvragen bij dit onderzoek waren:

- Waar halen Nederlanders hun nieuws vandaan?
- Wat doen de fakeberichten met Nederlanders?
- Wat nemen ze voor waar aan, wat niet?
- Waar hangt het vanaf of ze iets voor waar aannemen? (afzender, medium, wel/geen autoriteiten genoemd, het land waaruit het bericht afkomstig is, hun eigen politieke opvattingen?)
- Doet een fakebericht mensen die oorspronkelijk overtuigd waren twijfelen?
- In welke mate veranderen nepberichten de opvattingen van Nederlanders
- Wat zijn (gepercipieerde) maatschappelijke effecten van deze nepberichten?

Verantwoording

I&O Research voerde dit onderzoek uit van 7 t/m 10 december onder n=2.434 burgers die participeren in het I&O Research Panel. Hiermee realiseerden we een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking (18+). Om antwoord te krijgen op bovenstaande vragen is gebruikgemaakt van een experiment met de split-run techniek. Hierbij wordt de steekproef at random in vieren gedeeld, zodoende ontstaan vier *matched samples* van elk circa 600 respondenten.

Totale steekproef

n = 2.434

Deelsteekproeven

groep 1 = 612

groep 2 = 630

groep 3 = 569

groep 4 = 623

Elke respondent werd *at random* toegewezen aan een van de vier groepen. In hoofdstuk 5 wordt het experiment nader toegelicht. De steekproef is groot genoeg om over de gehele populatie en elk deel van de steekproef betrouwbare uitspraken te kunnen doen. De steekproef is – per deelsteekproef – herwogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017 en daarmee representatief voor de Nederlandse bevolking op deze kenmerken.

2. Samenvatting & conclusies

Nepnieuws en desinformatie leidt tot verwarring

De centrale vraag voor dit onderzoek was: Wat is de mogelijke invloed van nepnieuws en complottheorieën op het maatschappelijke debat? Op basis van de experimenten die we inzetten kunnen we niet zeggen wat de uiteindelijke effecten op het maatschappelijke debat in Nederland zijn. Wel zien we dat nepberichten, desinformatie, scherpe satire en/of complottheorieën – hoewel men zegt hierdoor niet te worden beïnvloed – verwarring zaaien.

De berichtgeving over het neerhalen van de MH17 lijkt ervoor te hebben gezorgd dat een kwart van de Nederlanders nog steeds niet weet wie het vliegtuig heeft neergeschoten. Een vijfde denkt dat de Nederlandse regering de zaak in de doofpot probeert te stoppen. Berichten over een sterke relatie tussen migratie en verkrachtingen, zorgen er in ons onderzoek voor dat men er vaker aan twijfelt of asielzoekers even vaak of vaker crimineel zijn. Berichten over de relatie tussen vaccinaties en autisme worden niet letterlijk geloofd, maar zaaien wel twijfel over de betrouwbaarheid van de vaccinaties die door het RIVM worden voorgeschreven. (De vier cases worden hieronder en in hoofdstuk 4 behandeld.)

Het is niet goed mogelijk op basis van dit onderzoek deze verwarring toe te schrijven aan nepnieuws, desinformatie, sterk aangezette satire of verspreide complottheorieën, omdat iedereen – ook de respondenten in dit onderzoek – steeds blootstaat aan grote stromen nieuws, nieuws dat vaak tegenstrijdig is. Deelnemers aan de experimenten zijn niet weg te houden bij ander nieuws. Bovendien variëren de twaalf berichten die gebruikt zijn in de mate waarin ze 'echt' en 'betrouwbaar' nieuws geven of 'nepnieuws', 'desinformatie' of satire bevatten. Vaak is dat zelfs lastig vast te stellen. Bovendien zijn de niet-traditionele bronnen die in dit onderzoek worden gebruikt klein in termen van bereik. We vinden wel effecten, maar het is op basis van dit onderzoek onduidelijk wat de precieze oorzaak is en wat de maatschappelijke impact daarvan is. We kunnen wel zeggen dat deze berichten in potentie de publieke opinie kunnen beïnvloeden, maar niet hoe groot of sterk deze beïnvloeding is of kan zijn.

Voorgelegde berichten hebben meer effect dan nieuwsconsument zelf denkt

Het lezen van de gekozen berichten heeft meer effect op opvattingen van nieuwsconsumenten dan de respondenten zelf inschatten. Na elk bericht vroegen we of de mening over het onderwerp was veranderd, slechts 1 tot maximaal 3% antwoordde hier bevestigend op, en dan ook nog vaak in termen 'het heeft me nog sterker overtuigd van mijn mening'. Maar in de experimenten bleken de gevonden verschillen in opvattingen tussen de groepen beduidend groter. Dit kan alleen zijn veroorzaakt door de verschillende berichten.

Zo denken degenen die een bericht van GeenStijl te lezen kregen in 14% van de gevallen dat de MH17 is neergehaald door een Oekraïense straaljager, terwijl van degenen die hierover een bericht uit het NRC lazen 4% dit gelooft. Ook bij de andere cases zien we dit soort effecten. Hieruit kunnen we concluderen dat, hoewel respondenten zelf zeggen niet van gedachten te veranderen door de berichten, dat voor een deel wel gebeurt en dat dit in potentie effect heeft op meer algemene opvattingen over het onderwerp.

Korrels zout en onzekerheid: bedreiging voor democratie en rechtsstaat?

De onzekerheid, scepsis en het wantrouwen die uit dit onderzoek ten aanzien van zowel de overheid als pers naar voren komen, is groot. Een derde (31%) van de Nederlanders zegt 'tegenwoordig vaak niet meer te weten wat waar is en wat onwaar' en slechts drie op de tien (29%) zeggen volmondig 'echt nieuws van nepnieuws te kunnen onderscheiden'.

Nieuwsconsumenten zijn zich ervan bewust dat niet alles wat ze horen en lezen is wat het lijkt. Een meerderheid gelooft de traditionele Nederlandse kranten over het algemeen (62% wel, 9% niet). Nieuws van Facebook, GeenStijl en de Telegraaf wordt door een (ruime) meerderheid met een korreltje zout genomen. Van degenen die hun nieuws van GeenStijl halen, neemt zelfs bijna de helft (46%) het met een korreltje zout. Het omgekeerde geldt voor het NOS Journaal, NRC Handelsblad en de Volkskrant, maar ook hier neemt een deel (minimaal 9%) de berichtgeving met een korreltje zout. Maar liefst een kwart van alle Nederlanders vindt 'kranten als NRC, Volkskrant of Trouw te politiek correct'.

Nieuwsconsumenten stellen zich dus in op onzekerheid en nemen nieuws van minder gevestigde bronnen niet klakkeloos voor waar aan. Dat betekent niet dat er geen reden voor zorg is. Maar liefst 82% vindt 'Nepnieuws een bedreiging voor het functioneren van onze democratie en rechtsstaat'. De Nederlander wantrouwt niet alleen buitenlandse mogendheden – twee derde is ervan overtuigd dat 'de Russen met nepnieuws de democratische rechtsgang rond de toedracht van het neerhalen van MH17 proberen te beïnvloeden' – maar ook de Nederlandse regering – een op de vijf Nederlanders denkt dat 'de Nederlandse regering meewerkt aan een doofpot over MH17'.

Dat 44% van de Nederlanders denkt dat 'de traditionele media niet alle negatieve verhalen over asielzoekers (zoals seksueel geweld, overtredingen) melden', geeft aan dat ook de Nederlandse traditionele media geen waarheidsmonopolie (meer) hebben.

Vooraf lager opgeleiden en kiezers van PVV en FvD sceptisch

Extra te denken geeft dat vooral lager opgeleiden vaak niet meer weten wat waar is en wat onwaar. Zij zijn minder overtuigd (54%) dan hoger opgeleiden (72%) van de geloofwaardigheid van traditionele media, zijn het twee keer zo vaak eens met de stelling 'Ik kan echt nieuws en nepnieuws goed van elkaar onderscheiden' als hoger opgeleiden (41% versus 19%) en weten vaker 'niet meer wat waar is en wat onwaar' (40% versus 23%).

Ook zien we een scherpe waterscheiding op basis van politieke voorkeur: kiezers van PVV en FvD geloven in respectievelijk 51% en 45% van de gevallen dat de regering meewerkt aan een doofpot rondom de MH17, onder kiezers van VVD, GroenLinks, CDA, D66 en PvdA is dat 6% tot 10%.

Naarmate men ouder is weet men vaker niet meer wat waar is en wat onwaar.

De vier cases (Zie hoofdstuk 4)

Vaccinaties en autisme

Slechts 5% van de Nederlanders (controlegroep) gelooft dat *Vaccinaties die op jonge leeftijd toegediend worden, autisme kunnen veroorzaken* en onder degenen die er een bericht over lezen is dat nog lager. Maar degenen die het bericht lezen dat beweert dat autisme een gevolg kan zijn van vaccinaties, twijfelen hier vaker over (17% zegt eens noch oneens, 49% oneens) dan degenen die er het Volkskrant-bericht over lezen (10% en 67%). En deze groep twijfelt er bovendien vaker aan dat de vaccinaties die door de het RIVM worden voorgeschreven veilig zijn. Er wordt op zijn minst verwarring gezaaid.

MH17

We zien dat het lezen van berichten die de gangbare opvatting, dat een Russische BUK-raket de MH17 neerhaalde, aanvechten (Niburu) en stellen dat de Nederlandse regering desinformatie verspreidt (GeenStijl), tot gevolg hebben dat een groter deel er aan twijfelt of het wel een Russische BUK-raket was. Voor 27% van de Nederlanders (controlegroep) nog steeds onduidelijk wie de MH17 neerhaalde, degenen die een NRC-bericht over de toedracht en de 'affaire Pieter Omtzigt' (met de nepgetuige) te lezen kregen, zeggen in 29% van de gevallen hier nog over te twijfelen (gelijk aan de controlegroep. Van degenen die een bericht van GeenStijl te lezen kregen (waarin wordt gezegd dat juist Omtzigt nog 'de enige is die echt graaft in de MH17') zegt 35% nog aan de toedracht te twijfelen (significant meer dan de 27% uit de controlegroep).

Verkrachtingen en migratie in Zweden

De derde casus had betrekking op de stijgende verkrachtingscijfers in Zweden in relatie tot de toegenomen immigratie. Er werd een bericht voorgelegd dat deze relatie bevestigt (E. J. Bron) en twee berichten die dit nuanceren of in twijfel trekken (Metro en Joop).

Van alle Nederlanders denkt een derde (33%) niet dat *Asielzoekers vaker crimineel zijn dan oorspronkelijke Nederlanders*. Van degenen die het artikel kregen van E. J. Bron is dat een kwart (27%). Op de bredere maatschappijvisie met betrekking tot immigranten hebben de berichten geen effect.

Sylvana Simons en discriminatie

Zeven op de tien Nederlanders (controlegroep) zijn het eens met de stelling *Nederlanders met een migratie-achtergrond minder makkelijk aan een baan komen dan oorspronkelijke Nederlanders*. Als hier echter berichten over Sylvana Simons en haar opvattingen over discriminatie aan voorafgaan, gebeurt er iets paradoxaals. Alle drie groepen die een bericht over Sylvana Simons kregen voorgelegd – een neutraal bericht, een satirisch en een negatief bericht ten aanzien van Simons – zijn het vervolgens beduidend minder vaak eens met deze stelling. Het lijkt erop dat het verschijnen van de naam Sylvana Simons – serieus, satire of ronduit negatief – hoe dan ook het omgekeerde effect heeft van wat ze beoogt.

3. Mediaconsumptie

3.1 Nieuwsconsumptie

Zo goed als alle Nederlanders volgen het nieuws en actuele ontwikkelingen, al was het maar *heel soms* (slechts 3% van de Nederlanders). Vier op de tien Nederlanders (38%) volgen het nieuws *altijd* en bijna de helft doet dat *vaak* (48%).

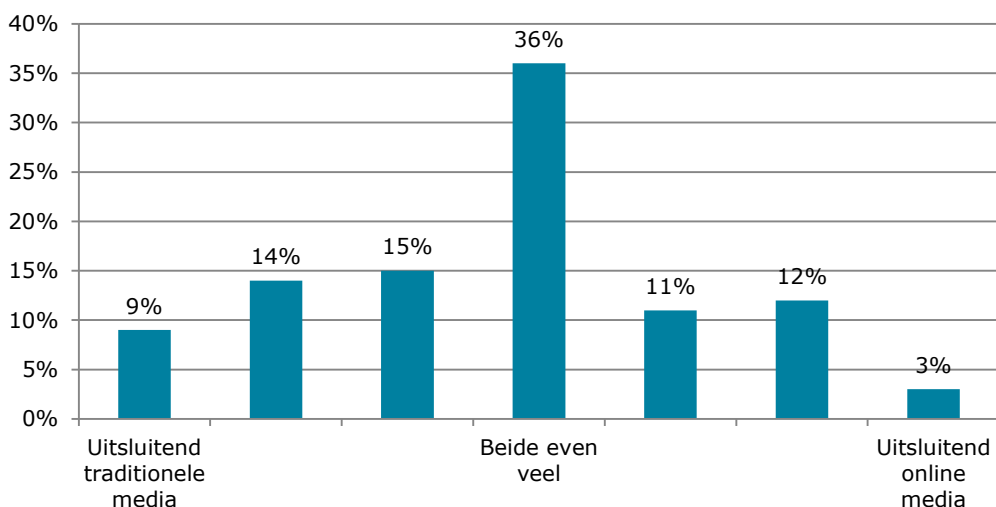
Bijna iedereen die het nieuws wel eens volgt, doet dat wel eens over het Internet. Slecht 6% van de nieuwsconsumenten doet dat *nooit* via internet of online. Bijna een of de vijf (18%) volgt *altijd* het nieuws via het Internet en 44% geeft aan dit *vaak* te doen – een derde doet dit *heel soms* of *af en toe*. Van de nieuwsconsumenten volgt welhaast iedereen het nieuws via traditionele media als radio, tv en krant. Slechts 1% geeft aan dit 'nooit te doen. Een derde van de nieuwsconsumenten (34%) geeft aan *altijd* het nieuws via traditionele media te volgen. Een vijfde van de nieuwsconsumenten geeft aan het nieuws *heel soms* of *af en toe* via traditionele media te volgen.

Tabel 1 nieuwsconsumptie

	HOE VAAK VOLGT U ..		
	.. het nieuws en actuele ontwikkelingen?	.. nieuws via internet / online (websites, sociale media, apps)?	.. nieuws via traditionele media (radio, tv, de krant)?
Nooit	0%	6%	1%
Heel soms	3%	11%	6%
Af en toe	12%	21%	14%
Vaak	48%	44%	44%
Altijd	38%	18%	34%
TOTAAL	100%	100%	100%

We hebben nieuwsconsumenten ook gevraagd zichzelf te plaatsen op een schaal, waarbij de 'online mediagebruiker' en de 'traditionele mediagebruiker' elkaars uitersten zijn. Hieruit blijkt dat een minderheid zich uitsluitend van traditionele of online media bedient. Slechts 3% van de Nederlanders gebruikt uitsluitend online media, anderzijds gebruikt 9% uitsluitend traditionele media. Nederlanders gebruiken vaker traditionele media dan online media. Ruim een derde van de Nederlanders gebruikt beide soorten media ongeveer even veel.

Figuur 1 verhouding traditionele / online media

3.2 Titels: tv

We hebben de nieuwsconsumenten eveneens gevraagd welke tv-programma's zij gebruiken om het nieuws en actuele ontwikkelingen te volgen. Hieruit blijkt dat het NOS Journaal door verreweg de meeste Nederlanders gebruikt wordt: 80% van de Nederlanders gebruikt het NOS Journaal om het nieuws te volgen. Ook in vergelijking met kranten en websites scoort het NOS Journaal het hoogst.

Verder valt op dat de actualiteitenprogramma's van de NPO goed scoren; EenVandaag, Nieuwsuur, DWDD en Pauw worden door meer dan drie op de tien genoemd. Ook Zondag met Lubach wordt door bijna een kwart van de Nederlanders genoemd als nieuwsbron. Van de actualiteitenprogramma's bij de commerciële omroepen wordt RTL Nieuws het vaakst genoemd (37%), de andere programma's worden door veel minder Nederlanders genoemd – ongeveer een of de vijf.

Tabel 2 tv-programma's

Van welke van onderstaande tv-programma's maakt u gebruik? (dit kan ook online zijn, bijvoorbeeld via 'uitzending gemist' of youtube)	% GENOEMD
NOS Journaal (NPO1, NPO2, NPO3)	80%
EenVandaag (NPO1)	42%
Nieuwsuur (NPO2)	42%
De Wereld Draait Door (NPO1)	38%
RTL Nieuws (RTL4)	37%
Pauw (NPO1)	31%
Zondag met Lubach (NPO3)	23%
Hart van Nederland (SBS6)	22%
RTL Late Night (RTL4)	19%
Editie NL (RTL4)	14%
Anders	6%
Ik volg het nieuws niet	1%
Ik volg het nieuws wel, maar niet via tv	6%

3.3 Titels: kranten

Gedrukte kranten worden minder vaak gebruikt om nieuws te volgen dan de online bronnen. De regionale krant wordt het vaakst genoemd als nieuwsbron (38%), gevolgd door huis-aan-huiskranten (23%). Van de landelijke kranten worden de Telegraaf (14%), Algemeen Dagblad (13%) en de Volkskrant (12%) het vaakst genoemd. Het NRC Handelsblad en Metro door respectievelijk 8% en 6%. Een kwart volgt het nieuws niet via een krant.

Tabel 3 Kranten

Van welke van onderstaande kranten maakt u gebruik? Het gaat hierbij alleen om de gedrukte (papieren) krant.	% GENOEMD
Een regionale krant	38%
Huis-aan-huiskrant (gratis)	23%
Telegraaf	14%
Algemeen Dagblad	13%
De Volkskrant	12%
NRC Handelsblad / NRC Next	8%
Metro	6%
Trouw	4%
Financieel Dagblad	2%
Reformatorisch Dagblad	2%
Nederlands Dagblad	1%
Anders	5%
Ik volg het nieuws niet	1%
Ik volg het nieuws wel, maar niet via de krant	24%

3.4 Titels: websites en apps

De websites en/of apps van Nu.nl en de NOS worden het meest bekeken (54 en 48%). De kranten hebben eveneens een aanzienlijk bereik via hun websites en apps. Een kwart van de Nederlanders gebruikt de online versies van AD en Telegraaf, terwijl een op de tien gebruik maakt van de online Volkskrant en NRC. De niet-traditionele online media maken tezamen slechts een klein deel uit van de online nieuwsconsumptie. De websites GeenStijl.nl (6%), Joop (1%), Earth-matters.nl (0,5%), Ninefornews (0,2%) die later in het onderzoek aan bod komen, worden relatief weinig gebruikt.

Tabel 4 Nieuwstitels

VAN WELKE VAN ONDERSTAANDE WEBSITES OF APPS MAAKT U GEBRUIK, ALS HET GAAT OM HET VOLGEN VAN NIEUWS EN ACTUELE ONTWIKKELINGEN?	% GENOEMD
Nu.nl	54%
Nos.nl	48%
AD.nl	25%
Telegraaf.nl	23%
RTLNieuws.nl	13%
Volkskrant.nl	12%
Nrc.nl	7%
Geenstijl.nl	6%
Trouw.nl	4%
Tpo.nl (The Post Online)	2%
Joop.bnnvara.nl (Joop)	1%
Dagelijksestandaard.nl	1%
Fok.nl	1%
Breitbart.com	1%
RussiaToday.com	1%
NuJij.nl	0%
Earth-matters.nl	0%
Stukroodvlees.nl	0%
Ninefornews.nl	0%
JoostNiemoller.nl	0%
MartinVrijland.nl	0%
Jalta.nl	0%
Anders	20%
Ik volg het nieuws niet	1%
Ik volg het nieuws wel, maar niet via websites of apps	11%

3.5 Social media

De helft van alle Nederlanders (51%) gebruikt sociale media actief, waarvan Facebook met 47% het grootst is.

Tabel 5 Gebruik sociale media

BENT U ACTIEF OP SOCIALE MEDIA ZOALS FACEBOOK, TWITTER OF INSTAGRAM?	
Ja, Facebook	47%
Ja, Twitter	10%
Ja, Instagram	11%
Ja, ander sociaal medium	6%
Nee	34%
Ik heb het wel, maar doe er niet zoveel mee	15%

Degenen die sociale media gebruiken, gebruiken deze in zeven op de tien (70%) gevallen ook om nieuws tot zich te nemen. Van deze laatste groep deelt 42% de berichten wel eens (38%) of vaak (4%), dit komt neer op 15% van alle Nederlanders.

Tabel 6 Nieuws lezen of delen op sociale media

LEEST U / DEELT U OP DEZE SOCIALE MEDIA WEL EENS NIEUWSBERICHTEN?	LEZEN	DELEN
	Basis: gebruikt sociale media	Basis: leest nieuws op sociale media
Ja, vaak	22%	4%
Ja, wel eens	48%	38%
Nee, nooit	30%	58%

Degenen die berichten delen die op sociale media (15% van alle Nederlanders) komen noemen min of meer dezelfde bronnen als die ze eerder noemden als reguliere nieuwsbron (tabellen 2, 3 en 4), maar wat opvalt is dat minder traditionele bronnen relatief vaker genoemd worden. Zo worden GeenStijl (18%), De Dijkse Standaard (8%), The Post Online (6%) en Joop (4%) hier relatief vaak genoemd. Gevestigde bronnen als NOS Journaal, Nu.nl of EenVandaag worden via sociale media naar verhouding (in vergelijking met de mate waarin ze als nieuwsbron worden genoemd) iets minder vaak gedeeld. Berichten van kranten (Telegraaf, Algemeen Dagblad, Volkskrant, NRC) worden wel relatief vaak gedeeld. (zie tabel 8).

Tabel 8 Bronnen die via sociale media worden gelezen of gedeeld

EN WELKE BRONNEN ZIET OF DEELT U VIA SOCIALE MEDIA ALS FACEBOOK EN TWITTER Bijvoorbeeld door pagina's of personen te volgen of doordat online vrienden of mensen die u volgt berichten met u delen? (Basis: mensen nieuws via sociale media lezen en delen; minstens door 1% genoemd)	% GENOEMD N = 468
NOS Journaal	35
Nu.nl	35
Algemeen Dagblad	33
RTL Nieuws	25
Telegraaf	25
GeenStijl	18
Volkscrant	16
Zondag met Lubach	15
De Wereld Draait Door	14
Metro	14
NRC / NRC Next	14
EenVandaag	10
Editie NL	9
Nieuwsuur	9
De Dagelijkse Standaard	8
Trouw	8
RTL Late Night	7
Financieel Dagblad	6
Pauw	6
TPO (The Post Online)	6
Joop	4
Fok	2
Joost Niemöller	2
Reformatorisch Dagblad	2
Breitbart	1
Earth Matters NL	1
Russia Today	1
Stukroodvlees.nl	1
Anders	10

4. Vier cases

Om antwoord te krijgen op de vraag *wat de mogelijke invloed is van nepnieuws en complottheorieën op het maatschappelijke debat?*, *wat Nederlanders voor waar aannemen, wat niet?* en *waar hang het vanaf of ze iets voor waar aannemen?* is gebruikgemaakt van een experiment met de split-run techniek. Hierbij wordt de steekproef op willekeurige wijze in vieren gedeeld, zodoende ontstaan vier *matched samples* van elk circa 600 respondenten. Elke respondent werd *at random* toegewezen aan een van de vier groepen. Deze *random* toewijzing verzekert ons dat eventuele verschillen tussen de groepen een effect zijn van het voorleggen van verschillende *stimuli* (m.a.w. andere berichten) en niet veroorzaakt worden door een andere samenstelling van de steekproef.

- Het eerste deel (mediaconsumptie) en het laatste deel van de vragenlijst (attituden) is aan de hele steekproef voorgelegd.
- Een kwart van de steekproef heeft geen berichten voorgelegd gekregen, dit is controlegroep A.
- Drie kwart van de steekproef kreeg vier cases in een bepaalde variant voorgelegd (B, C, D, in verschillende niveaus van reguliere dan wel alternatieve media), waarna ze dezelfde vragen beantwoordden over de geloofwaardigheid van het bericht, of het bericht ze van gedachten heeft doen veranderen en hoe.
- Daarna is de groepen B, C en D verteld wat de bron was en is gevraagd naar de betrouwbaarheid van deze bron.
- Tenslotte is ze een reeks stellingen voorgelegd over het betreffende onderwerp.

TOEWIJZING VARIANTEN VAN ONDERWERPEN PER GROEP (N = 2.434)				
	Vaccinatie (n = 612)	MH17 (n = 630)	Verkrachtingen (n = 569)	Sylvana Simons (n = 623)
Groep 1	A	A	A	A
Groep 2	C	D	B	B
Groep 3	B	C	D	C
Groep 4	D	B	C	D

A = Controlegroep = geen berichten voorgelegd

B = Meest traditionele bron

C = Tussenin

D = Minst traditionele bron

4.1 Vaccinaties en mogelijke negatieve bijwerkingen

Alle respondenten kregen deze tekst voorgelegd:

In Nederland worden kinderen meestal gevaccineerd tegen allerlei ziekten. Het gaat dan om bijvoorbeeld difterie, kinkhoest, tetanus, polio, bof, mazelen en rodehond, en voor meisjes baarmoederhalskanker. Sommige ouders kiezen ervoor dit niet te doen, hetzij uit religieuze overwegingen dan wel om andere redenen.

Bijna iedereen is ermee bekend

Aan alle respondenten is gevraagd of ze ooit iets gehoord, gezien of gelezen over dit onderwerp (dat er ouders zijn die ervoor kiezen hun kinderen niet te laten vaccineren). Bijna iedereen (98%) heeft ervan gehoord en 64% zegt er inhoudelijk ook iets vanaf te weten. De helft (50%) vond de berichtgeving in de media hierover geloofwaardig, 8% niet of niet zo, en kwart (26%) oordeelt neutraal.

Inhoud drie berichten

Vervolgens kregen de drie groepen (B, C en D) berichten voorgelegd (zie de bijlage voor de exacte berichten). Groep A, de controlegroep, kreeg geen bericht.

Groep B kreeg het bericht uit [de Volkskrant](#) ('Krijg je autisme van BMR-vaccinatie?'). In dit 'fact-check'-bericht wordt verteld over een Amerikaanse onderzoeker die in The Lancet publiceerde over het verband tussen de vaccinaties en autisme en dat dit artikel werd teruggetrokken wegens fraude.

Groep C kreeg een bericht van de website [Ninefornews.nl](#) te lezen, waarin een Amerikaanse arts aan het woord komt die overtuigd is van de relatie tussen vaccinaties en autisme.

Groep D las een bericht van website [earth-matters.nl](#) ('Vaccin vrij'). Hierin komt iemand aan het woord die expliciet in twijfel trekt of vaccinaties veilig zijn, geen schadelijke bijeffecten hebben en of dit op een wetenschappelijke manier onderbouwd is.

Bericht Volkskrant als betrouwbaarder beschouwd dan Ninefornews en Earth-Matters

In tabel 8 zijn de vragen weergegeven in de rijen en de berichten die de betreffende groep kreeg in de kolommen. De vraag naar de geloofwaardigheid is gesteld zonder dat verteld is wat de bron was. We zien grote verschillen in de mate waarin men de berichten geloofwaardig vindt. Zo geeft 45% van de mensen aan het bericht uit de Volkskrant ongeloofwaardig te vinden, terwijl dat van Ninefornews.nl door 72% als ongeloofwaardig wordt beoordeeld.

Of de 45% die het Volkskrant-bericht ongeloofwaardig vindt het hele bericht bedoelt of de beweringen van de Amerikaanse arts, is onduidelijk. Maar bij het noemen van 'de Volkskrant' blijkt 48% dit bericht uit deze bron betrouwbaar te vinden en 18% onbetrouwbaar. De berichten uit de bronnen Ninefornews (2%) en Earth-Matters (5%) worden door maar weinig mensen betrouwbaar geacht, veel mensen kunnen hierover geen uitspraak doen omdat zij deze bronnen niet kennen.

Berichten over autisme wekken verwarring

We zien dat slechts één á twee procent van de mensen zijn mening over vaccineren zegt te hebben gewijzigd na het lezen van het betreffende bericht. Er is geen significant verschil tussen de drie varianten. Maar dat is wat mensen zelf zéppen. Later in de vragenlijst werden vier stellingen voorgelegd en zien we wel degelijk een effect (zie tabel 9).

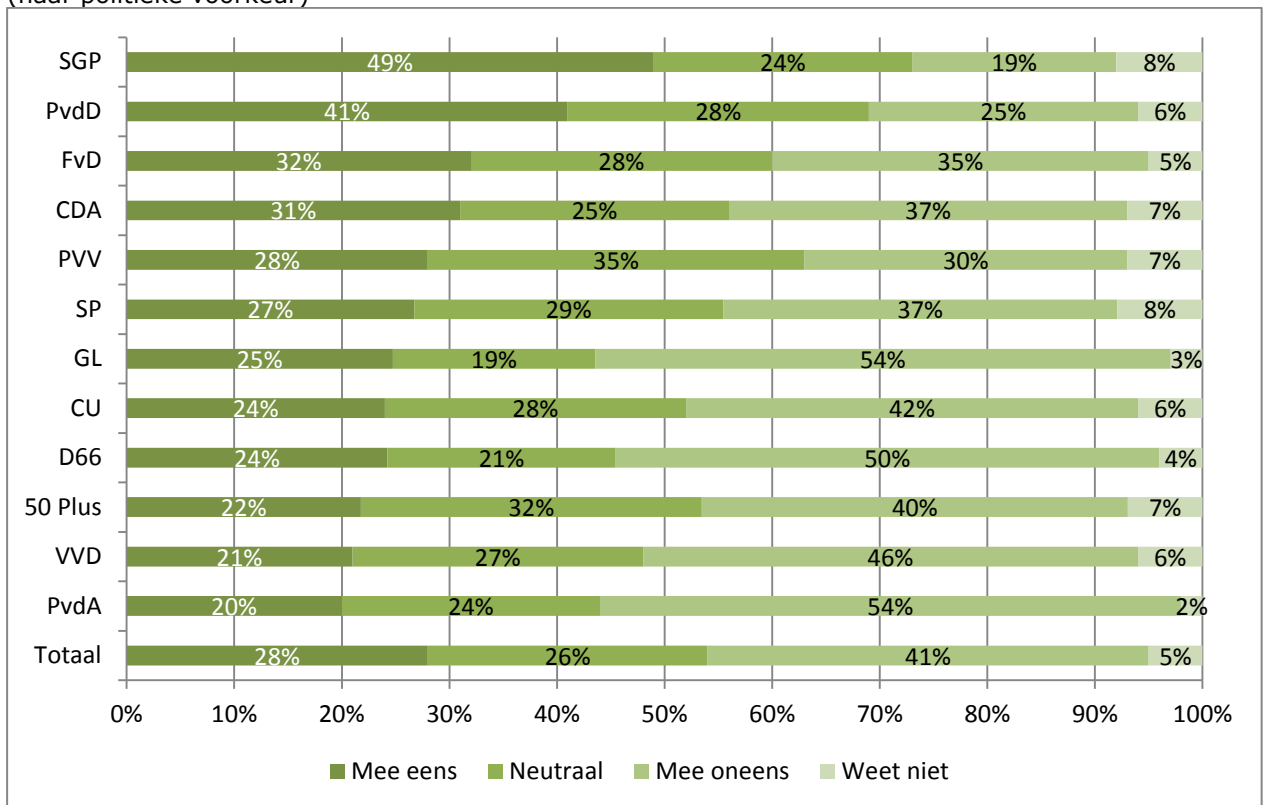
Slechts 5% van de Nederlanders (controlegroep) gelooft dat *Vaccinaties die op jonge leeftijd toegediend worden, autisme kunnen veroorzaken* en onder degenen die er een bericht over lezen is dat nog lager. De helft (49%) is ervan overtuigd dat dat niet zo is, 13% is het eens noch oneens en 33% weet het niet. De lezers van het Volkskrant-bericht geven vaker aan het *oneens* te zijn met de stelling (67%) dan de controlegroep (statistisch significant). De lezers van de berichten van Earth-Matters en Ninefornews geven ongeveer even vaak aan het *oneens* te zijn met de stelling als de controlegroep. Degenen die het bericht van Earth-Matters lezen kiezen significant vaker een middenpositie (17%) dan degenen die het Volkskrant-bericht lezen (10%).

Een zelfde effect zien we bij de stelling *Ik vertrouw erop dat vaccinaties, zoals voorgeschreven door het RIVM, veilig zijn en uiteindelijk ten goede komen aan de gezondheid van mij (en mijn kinderen)*: degenen die het Volkskrant-bericht lezen zijn het hier iets vaker mee eens. Er wordt – kortom – op zijn minst enige verwarring gezaaid (zie tabel 9).

Een derde (31%) van de Nederlanders (controlegroep) is er *niet zeker van dat vaccinaties veilig zijn en geen schadelijke bijeffecten hebben*¹. Vooral kiezers van SGP en de PvdD hebben hier twijfels over (zie grafiek 2).

¹ Dit cijfer (31%) betreft de controlegroep en is anders dan 28% in de grafiek aangezien dit het totaal is van de 4 groepen.

Grafiek 2. Ik ben er niet zeker van dat vaccinaties veilig zijn en geen schadelijke bijeffecten hebben. (naar politieke voorkeur)²

² De totaalcategorie is het totaal van de 4 groepen en komt daarom niet overeen met de cijfers in de tabel.

Tabel 9 Casus: vaccinaties & autisme in 4 scenario's³

CONTROLEGROEP			SIMULUS: BERICHT ... VOORGELEGD		
BERICHT:		.. niet voorgelegd	... Volkskrant	... ninefornews.nl	... earth-matters.nl
Middendeel van de vragenlijst		A	B	C	D
Hoe geloofwaardig vindt u bovenstaande bericht?	Ongeloofwaardig	-	45%	72%	59%
	Neutraal	-	21%	22%	33%
	Geloofwaardig	-	34%	6%	7%
Heeft dit bericht uw mening over vaccinatie veranderd?	Nee	-	99%	98%	98%
	Ja	-	1%	2%	2%
			BRON ONTHULD		
Het bericht is afkomstig van XXX. Hoe betrouwbaar vindt u dit bericht uit deze bron?	Onbetrouwbaar	-	18%	44%	19%
	Neutraal	-	25%	8%	17%
	Betrouwbaar	-	48%	2%	5%
	Weet niet	-	9%	47%	32%
Laatste deel vragenlijst: stellingen					
Vaccinaties* die op jonge leeftijd toegediend worden, kunnen autisme veroorzaken.	Eens	5%	2%	3%	3%
	Neutraal	13%	10%	14%	17% ^B
	Oneens	49%	67% ^{A C D}	55%	49%
	Weet niet	33% ^B	21%	27%	31% ^B
Ik vertrouw erop dat vaccinaties, zoals voorgeschreven door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), veilig zijn en uiteindelijk ten goede komen aan de gezondheid van mij (en mijn kinderen).	Eens	79%	84% ^D	81%	76%
	Neutraal	10%	8%	9%	12%
	Oneens	9%	6%	8%	10% ^B
	Weet niet	2%	2%	2%	2%
Mensen die hun kinderen niet laten vaccineren handelen onverantwoord.	Eens	70%	71%	70%	69%
	Neutraal	16%	17%	17%	19%
	Oneens	11%	9%	10%	10%
	Weet niet	3%	2%	3%	2%
Ik ben er niet zeker van dat vaccinaties veilig zijn en geen schadelijke bijeffecten hebben.	Eens	31%	25%	30%	27%
	Neutraal	24%	27%	29%	25%
	Oneens	38%	42%	37%	43%
	Weet niet	7%	6%	4%	5%

* In Nederland voorziet het RIVM in vaccinaties voor: difterie, kinkhoest, tetanus, polio, Hib-ziekte, hepatitis B, pneumokokken, bof, mazelen en rode hond, meningokokken C en baarmoederhalskanker voor meisjes

³Significantie (alleen weergegeven bij de experimenten, na het onthullen van het bericht):

^{A B C D} Significant verschil (alfa < .05) met betreffende antwoord in rij; de 67% 'oneens' met de eerste stelling in de tweede kolom (B) is significant hoger dan de cijfers in kolommen A (49%), C (55%) en D (49%)

4.2 Ramp met vlucht MH17

Alle respondenten kregen deze tekst voor gelegd:

Op 17 juli 2014 stortte Malaysia Airlines vlucht MH17 neer boven Oost-Oekraïne. Op dat moment woedde er een burgeroorlog in de Oekraïne. Er kwamen 298 mensen om, waaronder 193 Nederlanders. De meeste mensen menen dat dit geen doorsnee vliegtuigongeluk was, maar dat het vliegtuig uit de lucht geschoten is.

Iedereen kreeg iets mee over MH17; twee derde vond berichtgeving geloofwaardig

Iedereen (100%) heeft van de MH17-casus gehoord, 80% zegt er ook inhoudelijk ook iets van te weten. Twee derde (65%) vond de berichtgeving in de media hierover geloofwaardig, 8% niet of niet zo, en kwart (23%) oordeelt neutraal.

Inhoud drie berichten

Vervolgens kregen de drie groepen berichten voorgelegd (zie de bijlage). Groep B kreeg een bericht uit NRC Handelsblad ('Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt ...'). Hierin wordt gesteld dat Omtzigt een nepgetuige twijfel heeft laten zaaien over de toedracht van de ramp. De 'nepgetuige' suggereerde dat er andere (dan Russische) vliegtuigen in de lucht waren toen de MH17 neerstortte.

Groep C kreeg een bericht van GeenStijl.nl voorgelegd. Dit bericht begint als volgt: 'U weet hoe het zit, Pieter Omtzigt is de enige die nog echt graaft in MH17...'. Vervolgens wordt gesproken van 'aantoonbare desinformatie van de zijde van de Rutte-regering'. Er wordt niet gezegd wie de MH17 zou hebben neergeschoten.

Groep D las een bericht van website niburu.co ('Alles, maar dan ook alles zal de overheid doen om de waarheid over de ramp met de MH17 in de doofpot te houden'). Dit bericht trekt de veronderstelling dat het een Russische BUK-raket was expliciet in twijfel.

NRC beduidend betrouwbaarder geacht dan GeenStijl en Niburu

Het bericht uit NRC wordt (zonder dat de bron wordt genoemd) door 35% geloofwaardig gevonden, maar door 37% ongeloofwaardig. Ook hier is het onduidelijk of de 37% die het bericht ongeloofwaardig vindt het hele bericht bedoelt of de beweringen van de getuige. Het bericht van GeenStijl wordt per saldo als even geloofwaardig of ongeloofwaardig beschouwd, terwijl men het Niburu-bericht overwegend (61%) ongeloofwaardig vindt.

Als de bronnen worden genoemd blijkt dat 53% het bericht van NRC in als betrouwbaar beschouwt (14% vindt het onbetrouwbaar), terwijl men GeenStijl overwegend onbetrouwbaar (58%) vindt en Niburu in 48% onbetrouwbaar (waarbij 35% het hier niet zegt te weten) (zie tabel 10).

Twee derde denkt dat Russen nepnieuws verspreiden; een op vijf ziet regeringsdoofpot

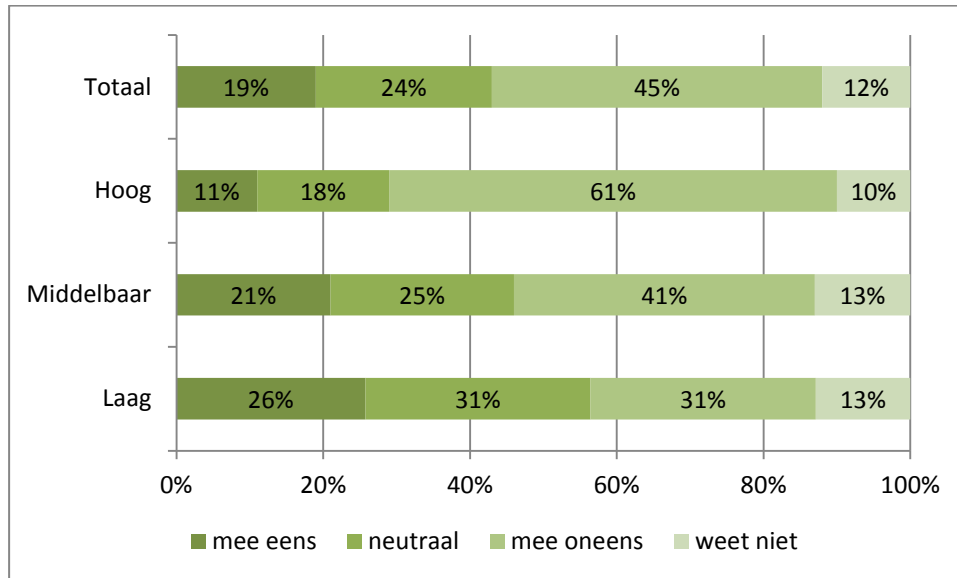
Bijna niemand (steeds 1%) zegt door de berichten van mening te zijn veranderd. Maar met de stelling *Het vliegtuig MH17 is neergehaald door een Oekraïense straaljager* is een groter deel (14%) van de GeenStijl-bericht-lezers het eens dan de NRC-bericht-lezers (4%). Voor maar liefst een kwart (27%) van de Nederlanders (controlegroep) is het *nog steeds onduidelijk wie het vliegtuig MH17 heeft neergehaald*, terwijl dat onder de GeenStijl-bericht-lezers maar liefst 35% is. In de andere groepen is dat voor de helft wel duidelijk (47-51%). Onder de NRC-bericht-lezers is het aandeel dat denkt dat het een Oekraïense straaljager was weliswaar het laagst (4%), maar het aandeel dat het niet zegt te weten (28%) het hoogst.

Twee derde (65%) van de controlegroep is ervan overtuigd is dat *De Russen met nepnieuws proberen de democratische rechtsgang rond de toedracht van het neerhalen van MH17 te beïnvloeden* (wat onder de lezers van de berichten van NRC en Niburu maar liefst drie kwart is) (zie tabel 10).

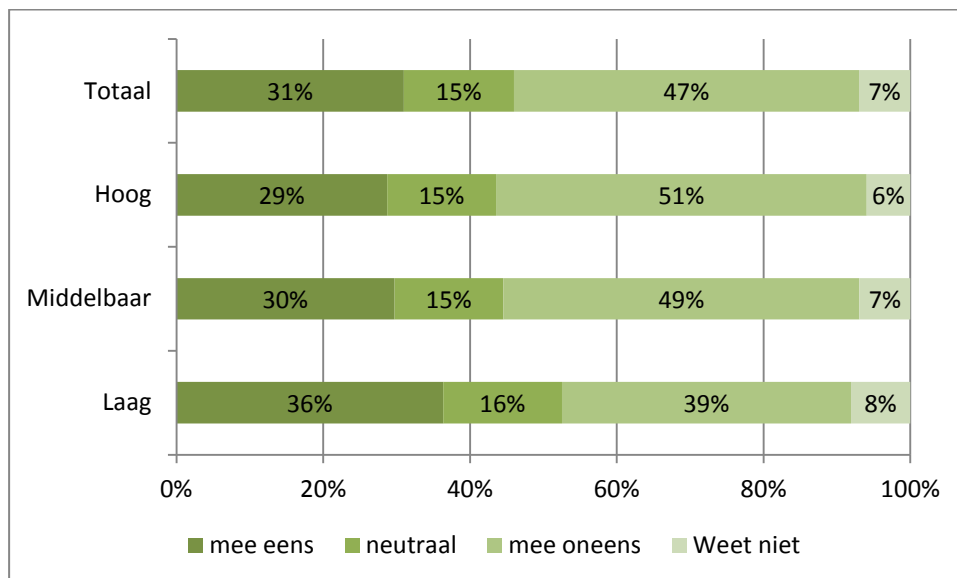

En minstens zo opvallend: een op de vijf Nederlanders (19% van de controlegroep) denkt dat *de Nederlandse regering meewerkt aan een doofpot over MH17*. Slechts ongeveer de helft is het hier niet mee eens. Van de lager opgeleiden is maar liefst een kwart (26%) het eens met deze stelling, van de hoger opgeleiden 11%. Lager opgeleiden vinden het ook vaker onduidelijk *wie het vliegtuig MH17 heeft neergehaald*, maar deze verschillen zijn minder groot (zie grafiek 3 en 4).

Grafiek 3. De Nederlandse regering werkt mee aan een doofpot over MH17 (naar opleiding)

Grafiek 4. Het is nog steeds onduidelijk wie de MH17 heeft neergehaald (naar opleiding)

Tabel 10 Casus: nasleep MH17 in 4 scenario's⁴

			BERICHT ..		
BERICHT:		.. niet voorgelegd	.. NRC	.. Geenstijl.nl	.. Niburu.co
Middendeel van de vragenlijst		A	B	C	D
Hoe geloofwaardig vindt u bovenstaande bericht?	<i>Ongeloofwaardig</i>	-	37%	30%	61%
	<i>Neutraal</i>	-	28%	44%	28%
	<i>Geloofwaardig</i>	-	35%	26%	11%
Heeft dit bericht uw mening over vaccinatie veranderd?	<i>Nee</i>	-	99%	99%	99%
	<i>Ja</i>	-	1%	1%	1%
			BRON ONTHULD		
Het bericht is afkomstig van XXX. Hoe betrouwbaar vindt u dit bericht uit deze bron?	<i>Onbetrouwbaar</i>	-	14%	58%	48%
	<i>Neutraal</i>	-	24%	26%	13%
	<i>Betrouwbaar</i>	-	53%	11%	5%
	<i>Weet niet</i>	-	9%	5%	35%
Laatste deel vragenlijst: stellingen					
De Russen proberen met nepnieuws de democratische rechtsgang rond de toedracht van het neerhalen van MH17 te beïnvloeden.	<i>Eens</i>	65%	73% ^A	72%	75% ^A
	<i>Neutraal</i>	20% ^{B C D}	12%	13%	10%
	<i>Oneens</i>	3%	4%	3%	5%
	<i>Weet niet</i>	12%	11%	12%	10%
De Nederlandse regering werkt mee aan een doofpot over MH17.	<i>Eens</i>	19%	16%	21%	19%
	<i>Neutraal</i>	22%	24%	27%	22%
	<i>Oneens</i>	46%	47%	40%	49% ^C
	<i>Weet niet</i>	13%	13%	13%	11%
Het vliegtuig MH17 is neergehaald door een Oekraïense straaljager.	<i>Eens</i>	10% ^B	4%	14% ^{B D}	8%
	<i>Neutraal</i>	17%	16%	18%	16%
	<i>Oneens</i>	51%	52%	47%	51%
	<i>Weet niet</i>	23%	28% ^C	21%	26%
Het is nog steeds onduidelijk wie het vliegtuig MH17 heeft neergehaald.	<i>Eens</i>	27%	29%	35% ^A	33%
	<i>Neutraal</i>	17%	14%	16%	14%
	<i>Oneens</i>	49%	51% ^C	41%	47%
	<i>Weet niet</i>	7%	6%	8%	6%

^{A B C D} Significant verschil (alfa < .05) met betreffende antwoord in rij; de 73% 'eens' met de eerste stelling in de tweede kolom (B) en de 75% 'eens' in kolom (D) zijn significant hoger dan het cijfer in kolom A (65%), de overige verschillen zijn niet significant afwijkend.

4.3 Verkrachtingen in Zweden

Alle respondenten kregen deze tekst voor gelegd:

De politiecijfers voor het aantal verkrachtingen in Zweden lijken veel hoger te liggen dan het Europese gemiddelde. Het land behoort eveneens tot de landen die verhoudingsgewijs de meeste vluchtelingen heeft opgenomen. Door sommige politici en media werden deze twee statistieken met elkaar in verband gebracht.

Ruim de helft is ermee bekend

Iets meer dan de helft van de Nederlanders (55%) is bekend met deze situatie en 12% is ook inhoudelijk op de hoogte. Beduidend minder dus dan de twee eerdere cases.

Een kwart (26%) van degenen die er mee bekend zijn vond de berichtgeving hierover in de media geloofwaardig, 16% niet of niet zo en een derde (33%) oordeelt neutraal.

Inhoud drie berichten

Groep B kreeg een bericht uit de Metro, dat als volgt opent: 'Feit is wel dat het verkrachtingscijfer in Zweden relatief heel hoog is. Maar dat was het ook al voor de grote instroom van vluchtelingen'. Verder wijst de krant erop dat in Zweden slachtoffers sterk werden aangemoedigd aangifte te doen, waardoor het verkrachtingscijfer hoger kan liggen.

Groep C las een bericht uit Joop: 'Seksueel geweld is een veel voorkomend probleem tijdens muziekevenementen in Zweden'. In het artikel wordt gesteld dat verkrachtingen op muziekevenementen 'tot een etnisch probleem wordt gereduceerd' en dat hierbij 'grove verzinsels niet geschuwd' worden en 'ook overgenomen door Nederlandse media', zonder dat daar feiten of cijfers tegenover gezet worden.

Groep D kreeg een bericht van blogger E. J. Bron (ejbron.wordpress.com): 'In 1975 besloot het parlement in Stockholm dat Zweden geopend diende te worden voor multiculturele immigratie.' E. J. Bron legt een expliciete relatie tussen immigratie en verkrachtingen, die in 40 jaar met 1472% zou zijn toegenomen.

Metro en Joop relatief geloofwaardig, E. J. Bron relatief ongeloofwaardig

De berichten uit Metro en Joop worden (zonder dat de bron wordt genoemd) relatief geloofwaardig gevonden: (ruim) een derde vindt het geloofwaardig en respectievelijk 16% en 18% vindt het ongeloofwaardig. Het bericht van E. J. Bron wordt door de helft (50%) als ongeloofwaardig beschouwd en door 15% als geloofwaardig. (Zie ook tabel 11).

Lezers bericht E.J. Bron: asielzoekers vaker crimineel

Het aandeel dat zegt een andere mening te hebben gekregen door deze berichten is iets hoger dan bij de eerdere cases, maar nog steeds zeer laag (3 tot 2%). Echter, ook hier zien we effecten op de mening over migranten en criminaliteit. Degenen die het artikel kregen van E. J. Bron zijn het minder vaak *oneens* (27%) met de stelling *Asielzoekers zijn vaker crimineel dan oorspronkelijke Nederlanders* dan de controlegroep (33%) en degenen die de berichten uit Metro en Joop kregen (beide 34%). Het verschil tussen 27 en 34% is statistisch significant bij een 95% betrouwbaarheidsinterval.

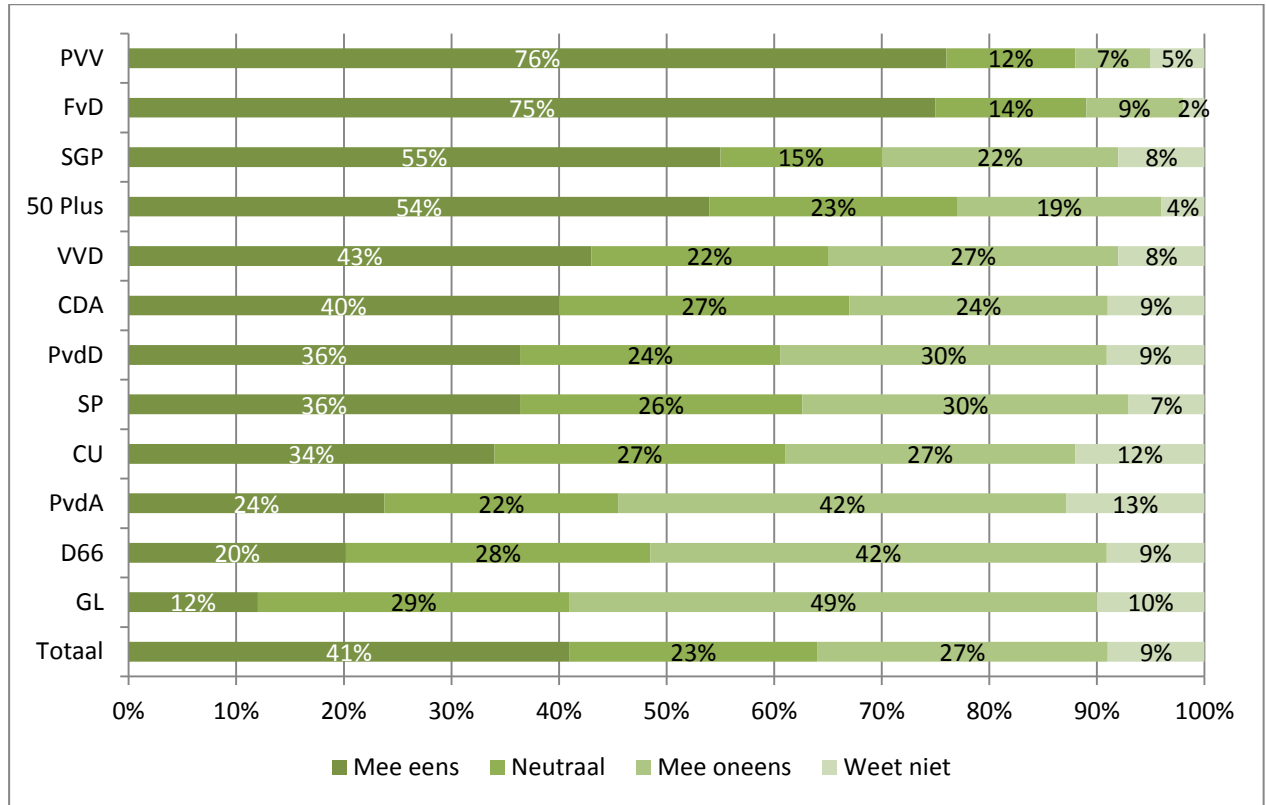
Op de stellingen die een bredere maatschappijvisie met betrekking tot immigranten verwoorden (*De Nederlandse samenleving wordt verrijkt door de komst van asielzoekers* en *We moeten in Nederland minder asielzoekers toelaten dan nu gebeurt*) hebben de berichten geen effect.

Wat hier opvalt is dat 44% van de Nederlanders (controlegroep) denkt dat *de traditionele media niet alle negatieve verhalen over asielzoekers (zoals seksueel geweld, overtredingen) melden*. Vooral kiezers die stemden op PVV, FvD, SGP of 50 Plus wantrouwen de traditionele media op dit punt (zie grafiek 5).

De verschillen tussen de vier groepen zijn klein, wat impliceert dat dit een algemene opvatting is die met deze berichten niet of nauwelijks wordt beïnvloed (al aarzelen degenen die het bericht van Joop lazen iets meer dan de lezers van het Metro-bericht) (zie tabel 11).

Grafiek 5. Ik denk dat de traditionele media niet alle negatieve verhalen over asielzoekers (zoals seksueel geweld, overtredingen) melden.

Tabel 11 Casus: verkrachtingen in Zweden in 4 scenario's

			BERICHT ..		
BERICHT:		.. niet voorgelegd	.. Metro	.. joop.bnnvara.nl	ejbron.wordpress.com
Middendeel van de vragenlijst		A	B	C	D
Hoe geloofwaardig vindt u bovenstaande bericht?	<i>Ongeloofwaardig</i>	-	16%	18%	50%
	<i>Neutraal</i>	-	45%	48%	35%
	<i>Geloofwaardig</i>	-	38%	33%	15%
Heeft dit bericht uw mening over vaccinatie veranderd?	<i>Nee</i>	-	97%	97%	98%
	<i>Ja</i>	-	3%	3%	2%
			BRON ONTHULD		
Het bericht is afkomstig van XXX. Hoe betrouwbaar vindt u dit bericht uit deze bron?	<i>Onbetrouwbaar</i>	-	10%	29%	33%
	<i>Neutraal</i>	-	37%	31%	22%
	<i>Betrouwbaar</i>	-	40%	16%	8%
	<i>Weet niet</i>	-	13%	23%	37%
Laatste deel vragenlijst: stellingen					
De Nederlandse samenleving wordt verrijkt door de komst van asielzoekers.	<i>Eens</i>	25%	25%	28%	28%
	<i>Neutraal</i>	32%	30%	29%	30%
	<i>Oneens</i>	41%	42%	41%	39%
	<i>Weet niet</i>	2%	3%	2%	3%
We moeten in Nederland minder asielzoekers toelaten dan nu gebeurt.	<i>Eens</i>	45%	44%	43%	44%
	<i>Neutraal</i>	25%	26%	24%	25%
	<i>Oneens</i>	29%	29%	30%	27%
	<i>Weet niet</i>	2%	1%	4% ^B	4%
Asielzoekers zijn vaker crimineel dan oorspronkelijke Nederlanders.	<i>Eens</i>	28%	31%	30%	36%
	<i>Neutraal</i>	28%	28%	28%	30%
	<i>Oneens</i>	33%	34% ^D	34% ^D	27%
	<i>Weet niet</i>	10%	7%	8%	8%
Ik denk dat de traditionele media niet alle negatieve verhalen over asielzoekers (zoals seksueel geweld, overtredingen) melden.	<i>Eens</i>	44%	43%	41%	40%
	<i>Neutraal</i>	23%	19%	28% ^B	23%
	<i>Oneens</i>	25%	29%	23%	27%
	<i>Weet niet</i>	8%	9%	8%	9%

^{A B C D} Significant verschil (alfa < .05) met betreffende antwoord in rij; de 34% 'oneens' met de derde stelling in de kolommen B en C is significant hoger dan de 27% 'oneens' in kolom D

4.4 Sylvana Simons en discriminatie

Alle respondenten kregen deze tekst voor gelegd:

Sylvana Simons is een tv-persoonlijkheid en politica die zich uitspreekt tegen discriminatie van minderheden. Zij komt hiermee geregeld in het nieuws.

Bijna iedereen is bekend met Sylvana Simons

Bijna alle Nederlanders (97%) zijn hiermee bekend en 61% zegt ook inhoudelijk op de hoogte te zijn van Sylvana Simons en haar opvattingen. Over de geloofwaardigheid rondom Sylvana Simons is men zeer verdeeld: een derde (33%) vond de berichtgeving hierover in de media geloofwaardig, 30% niet of niet zo en eveneens 30% oordeelt neutraal.

Inhoud drie berichten

Groep B kreeg een bericht uit het Algemeen Dagblad ('Lijsttrekker Sylvana Simons...') waarin de partijstandpunten voor haar partij Artikel 1 neutraal worden opgediend: Zwarte Piet verbieden, een nationale feestdag voor de afschaffing van de slavernij, de politie moet agenten screenen op discriminerende opvattingen, etc.

Groep C kreeg een bericht te lezen van de website Ermaggezongenworden.nl, waarin vermeld wordt dat Simons het zwarte scheidsrechtentue in de ban wil doen, omdat het naar de slavernij zou verwijzen.

En groep D kreeg een bericht voorgeschoteld van de Facebook-pagina 'PVV-aanhangers': 'Sylvana Simons roept bij Radio 2: "Als Zwarte Piet niet verdwijnt uit Nederland, dan vertrek ik zelf"'.

Een kwart vindt bericht - Simons vertrekt als Zwarte Piet blijft - geloofwaardig

Het bericht uit het AD wordt per saldo als geloofwaardig (36%) beschouwd al noemt toch nog 27% het ongeloofwaardig. Het Facebook-bericht van de 'PVV-aanhangers' wordt door de helft (50%) ongeloofwaardig gevonden, maar ook hier – omgekeerd – toch nog een kwart (26%) die het geloofwaardig vindt. Maar liefst 81% vindt het Ermaggezongenworden-bericht ongeloofwaardig.

Sylvana Simons bewerkstelligt het omgekeerde van wat ze beoogt

Een andere mening zegt maar 2 tot 3% te hebben gekregen door deze berichten. Het effect van de berichten over Sylvana Simons op opvattingen van Nederlanders over discriminatie is paradoxaal. Met de stelling *Nederlanders met een migratie-achtergrond komen minder makkelijk aan een baan dan oorspronkelijke Nederlanders* is 70% van de controlegroep – representatief voor de Nederlanders die niet werden beïnvloed met berichten – het eens. Alle drie groepen die een bericht over Sylvana Simons kregen voorgelegd zijn het minder vaak eens met deze stelling. Dit geldt het meest voor de lezers van het – vrij neutrale – AD-bericht, waarvan maar 55% het met de stelling eens is. Ook degenen die het Facebookbericht lazen zijn minder overtuigd van de arbeidsdiscriminatie, dan de controlegroep. Het lijkt erop dat het verschijnen van de naam Sylvana Simons – serieus of als satire – hoe dan ook het omgekeerde effect heeft van wat ze beoogt. Dit zal wellicht te maken hebben met haar zeer matige populariteit in zeer brede kring. Voorafgaand aan de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2017 scoorde zij in een I&O Research-peiling een 2,3 (op een 10-puntsschaal), waar de meeste andere lijsttrekkers gemiddeld rond de 5 of 6 scoorden. Zelfs onder linkse kiezers (GL, SP, PvdA) kwam ze nauwelijks boven de 3 (GL: 3,3).

Met de stelling *Ik denk dat het met de discriminatie in Nederland wel meevalt* is 41% van de Nederlanders (controlegroep) het eens, 25% is neutraal en 31% is het er mee oneens. Degenen die het AD-bericht kregen zijn het hier vaker mee eens (50%). Dus: nadat de standpunten van Simons uiteengezet zijn, is men minder overtuigd van het voorkomen van discriminatie.

Degenen die het PVV-Facebook-bericht kregen daarentegen zijn het er vaker mee oneens (40%). Zij zien dus vaker dan gemiddeld discriminatie, nadat ze een negatief bericht over Simons hebben gelezen.

Tabel 12 Casus: Sylvana Simons en discriminatie in 4 scenario's

BERICHT:			BERICHT ..			
			.. niet voorgelegd	.. Algemeen Dagblad	.. ermaggezongen- worden.nl	.. Facebook-pagina "PVV Aanhangers"
Middendeel van de vragenlijst			A	B	C	D
Hoe geloofwaardig vindt u bovenstaande bericht?	<i>Ongeloofwaardig</i>	-	27%	81%	50%	
	<i>Neutraal</i>	-	38%	14%	24%	
	<i>Geloofwaardig</i>	-	36%	5%	26%	
Heeft dit bericht uw mening over vaccinatie veranderd?	<i>Nee</i>	-	98%	97%	97%	
	<i>Ja</i>	-	2%	3%	3%	
			BRON ONTHULD			
Het bericht is afkomstig van XXX. Hoe betrouwbaar vindt u dit bericht uit deze bron?	<i>Onbetrouwbaar</i>	-	8%	66%	65%	
	<i>Neutraal</i>	-	26%	10%	16%	
	<i>Betrouwbaar</i>	-	62%	3%	12%	
	<i>Weet niet</i>	-	4%	21%	7%	
Laatste deel vragenlijst: stellingen						
Nederlanders met een migratie-achtergrond komen minder makkelijk aan een baan dan oorspronkelijke Nederlanders.	<i>Eens</i>	70% ^{B C D}	55%	62%	59%	
	<i>Neutraal</i>	16%	25% ^A	19%	22% ^A	
	<i>Oneens</i>	8%	15% ^A	12%	14% ^A	
	<i>Weet niet</i>	5%	5%	7%	5%	
Nederlanders met een kleur voelen zich overdreven snel gediscrimineerd.	<i>Eens</i>	58%	59% ^D	57%	51%	
	<i>Neutraal</i>	23%	20%	22%	29% ^{B C}	
	<i>Oneens</i>	16%	16%	18%	16%	
	<i>Weet niet</i>	3%	5%	4%	4%	
Anti-racisme activisten zijn er op uit Nederlandse tradities te verkwanselen.	<i>Eens</i>	54%	54%	57%	50%	
	<i>Neutraal</i>	16%	20%	16%	20%	
	<i>Oneens</i>	26%	22%	24%	24%	
	<i>Weet niet</i>	5%	4%	3%	6% ^C	
Ik denk dat het met de discriminatie in Nederland wel meevalt.	<i>Eens</i>	41%	50% ^{A D}	45% ^D	35%	
	<i>Neutraal</i>	25%	23%	24%	23%	
	<i>Oneens</i>	31% ^B	24%	28%	40% ^{A B C}	
	<i>Weet niet</i>	2%	3%	3%	3%	

^{A B C D} Significant verschil (alfa < .05) met betreffende antwoord in rij; de 70% 'eens' met de eerste stelling in kolom A is significant hoger dan de percentages 'eens' in kolommen B (55%), C (62%) en D (59%), de verschillen tussen deze drie kolommen zijn niet significant afwijkend

5. Betrouwbaarheid & nepnieuws

5.1 Betrouwbaarheid media en effecten van nepnieuws

Een meerderheid van de Nederlanders gelooft de traditionele Nederlandse kranten over het algemeen (62% wel, 9% niet). We zien een groot verschil naar politieke voorkeur, maar liefst een kwart vindt *Kranten als NRC, Volkskrant of Trouw te politiek correct* (tabel 13, 18).

Een derde (31%) van de Nederlanders zegt *tegenwoordig vaak niet meer te weten wat waar is en wat onwaar* en slechts drie op de tien (29%) zeggen volmondig *echt nieuws van nepnieuws te kunnen onderscheiden*. Naarmate men ouder is weet men vaker *niet meer te weten wat waar is en wat onwaar* (grafiek 6).

Maar liefst 82% vindt *Nepnieuws een bedreiging voor het functioneren van onze democratie en rechtsstaat*.

Tabel 13 Betrouwbaarheid media en nepnieuws

BETROUWBAARHEID & NEPNIEUWS		TOTAAL	LAAGOPGELEID (A)	MIDDELBAAR (B)	HOOGOPGELEID (C)
Over het algemeen geloof ik het nieuws dat van traditionele Nederlandse kranten komt.	<i>Eens</i>	62%	54%	59%	72% ^{A B}
	<i>Neutraal</i>	27%	34% ^C	29% ^C	20%
	<i>Oneens</i>	9%	11%	9%	7%
	<i>Weet niet</i>	2%	2%	3% ^C	1%
Ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar.	<i>Eens</i>	31%	40% ^{B C}	32% ^C	23%
	<i>Neutraal</i>	37%	40% ^C	39%	33%
	<i>Oneens</i>	30%	17%	26% ^A	43% ^{A B}
	<i>Weet niet</i>	2%	3%	3%	1%
Kranten als NRC, Volkskrant of Trouw vind ik te politiek correct.	<i>Eens</i>	26%	28%	26%	25%
	<i>Neutraal</i>	28%	32% ^C	31% ^C	21%
	<i>Oneens</i>	28%	15%	21% ^A	44% ^{A B}
	<i>Weet niet</i>	19%	26% ^C	23% ^C	10%
Ik kan echt nieuws en nepnieuws goed van elkaar onderscheiden.	<i>Eens</i>	29%	19%	25% ^A	41% ^{A B}
	<i>Neutraal</i>	43%	48% ^C	45% ^C	38%
	<i>Oneens</i>	16%	18%	17%	14%
	<i>Weet niet</i>	12%	15% ^C	13% ^C	8%
Over het algemeen geloof ik het nieuws dat van GeenStijl komt.	<i>Eens</i>	6%	6%	7%	5%
	<i>Neutraal</i>	20%	27% ^C	22% ^C	14%
	<i>Oneens</i>	59%	46%	56% ^A	71% ^{A B}
	<i>Weet niet</i>	15%	21% ^{B C}	15% ^C	10%
Nepnieuws is een bedreiging voor het functioneren van onze democratie en rechtsstaat.	<i>Eens</i>	81%	81%	79%	83%
	<i>Neutraal</i>	10%	11%	11%	8%
	<i>Oneens</i>	6%	4%	6%	8% ^A
	<i>Weet niet</i>	3%	4% ^C	5% ^C	2%

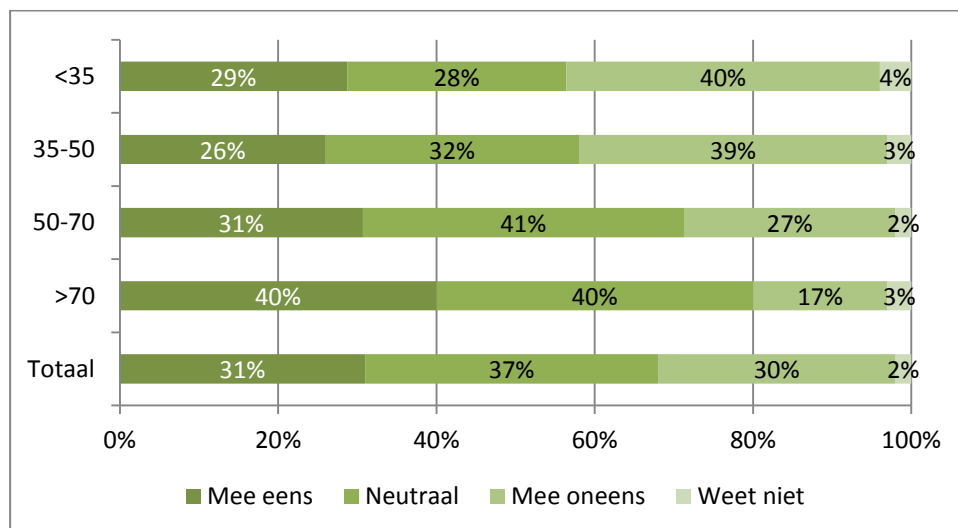
Tabel 14. Ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar (naar politieke voorkeur)

	TOTAAL	D66	PVDA	GL	VVD	CDA	PVDD	50+	FVD	SGP	SP	CU	PVV
mee eens	31%	13%	20%	23%	25%	28%	32%	33%	33%	34%	39%	40%	40%
neutraal	37%	42%	37%	32%	36%	43%	33%	43%	41%	45%	34%	31%	34%
mee oneens	30%	42%	42%	44%	37%	27%	33%	20%	26%	18%	25%	26%	20%
weet niet	2%	3%	1%	2%	1%	2%	2%	4%	1%	3%	2%	2%	6%

Tabel 15. Ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar (naar opleiding)

	TOTAAL	LAAG	MIDDEL	HOOG
mee eens	31%	40%	32%	23%
neutraal	37%	40%	39%	33%
mee oneens	30%	17%	27%	43%
weet niet	2%	3%	3%	2%

Grafiek 6. Ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar (naar leeftijd)

Tabel 16. Ik kan echt nieuws en nepnieuws goed van elkaar onderscheiden (naar politieke voorkeur)

	TOTAAL	D66	PVDA	GL	VVD	FVD	50+	PVDD	SP	CDA	CU	SGP	PVV
mee eens	29%	38%	36%	33%	33%	33%	30%	30%	25%	22%	21%	16%	26%
neutraal	43%	39%	41%	39%	40%	43%	50%	39%	46%	55%	44%	42%	48%
mee oneens	16%	12%	16%	20%	16%	15%	15%	12%	17%	14%	19%	29%	14%
weet niet	12%	11%	7%	8%	11%	9%	5%	19%	12%	9%	15%	13%	12%

Tabel 17. Ik kan echt nieuws en nepnieuws goed van elkaar onderscheiden (naar opleiding)

	TOTAAL	LAAG	MIDDEL	HOOG
mee eens	29%	19%	25%	41%
neutraal	43%	48%	45%	38%
mee oneens	16%	18%	17%	14%
weet niet	12%	15%	13%	8%

5.2 Online nieuwsconsumenten zelfbewuster

Nieuwsconsumenten die hun nieuws vooral online verzamelen lijken meer zelfbewuste nieuwsconsumenten te zijn dan degenen die vooral traditionele media gebruiken. Ze zeggen vaker (39% versus 24%) in staat te zijn *echt nieuws en nepnieuws van elkaar te kunnen onderscheiden* en zijn het minder vaak eens met de stelling *ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar* (43% versus 27%).

Tabel 18 Betrouwbaarheid media en nepnieuws (naar type medium dat men overwegend gebruikt)

BETROUWBAARHEID & NEPNIEUWS		TOTAAL	MEER TRADITIONEEL (A)	EVEN VEEL VAN BEIDE (B)	MEER ONLINE (C)
Over het algemeen geloof ik het nieuws dat van traditionele Nederlandse kranten komt.	<i>Eens</i>	62%	67% ^C	62%	56%
	<i>Neutraal</i>	27%	28%	28%	22%
	<i>Oneens</i>	9%	4%	9% ^A	18% ^{A B}
	<i>Weet niet</i>	2%	1%	1%	4% ^{A B}
Ik weet tegenwoordig vaak niet meer wat waar is en wat onwaar.	<i>Eens</i>	31%	34%	30%	30%
	<i>Neutraal</i>	37%	36% ^C	40% ^C	27%
	<i>Oneens</i>	30%	27%	28%	43% ^{A B}
	<i>Weet niet</i>	2%	3%	2%	1%
Kranten als NRC, Volkskrant of Trouw vind ik te politiek correct.	<i>Eens</i>	26%	23%	26%	30% ^A
	<i>Neutraal</i>	28%	26%	30% ^C	21%
	<i>Oneens</i>	28%	28%	27%	30%
	<i>Weet niet</i>	19%	24% ^B	17%	19%
Ik kan echt nieuws en nepnieuws goed van elkaar onderscheiden.	<i>Eens</i>	29%	24%	28%	39% ^{A B}
	<i>Neutraal</i>	43%	42%	46% ^C	36%
	<i>Oneens</i>	16%	17%	15%	18%
	<i>Weet niet</i>	12%	16% ^{B C}	11% ^C	7%
Over het algemeen geloof ik het nieuws dat van GeenStijl komt.	<i>Eens</i>	6%	3%	7% ^A	8% ^A
	<i>Neutraal</i>	20%	21%	20%	20%
	<i>Oneens</i>	59%	55%	60%	62%
	<i>Weet niet</i>	15%	20% ^{B C}	14%	10%
Nepnieuws is een bedreiging voor het functioneren van onze democratie en rechtsstaat.	<i>Eens</i>	81%	82% ^C	82% ^C	75%
	<i>Neutraal</i>	10%	9%	10%	11%
	<i>Oneens</i>	6%	6%	6%	9% ^B
	<i>Weet niet</i>	3%	4%	3%	4%

5.3 Wat nemen nieuwsconsumenten met een korreltje zout?

Nieuws van Facebook, GeenStijl en de Telegraaf wordt door een (ruime) meerderheid met een korreltje zout genomen. Het omgekeerde geldt voor het NOS Journaal, NRC Handelsblad of de Volkskrant, deze media worden de helft of meer *niet* met een korreltje zout genomen, anders gezegd: men neemt dit in principe voor waar aan.

Tabel 19 Korreltje zout

KORRELTJE ZOUT		NOS JOURN.	NRC	VOLKS-KRANT	NU.NL	METRO	SBS NIEUWS	TELE-GRAAF	GEEN STIJL	FACE-BOOK
Ik neem wat er in de ... staat/komt met een korreltje zout	<i>Eens</i>	9%	10%	12%	16%	28%	39%	53%	68%	71%
	<i>Neutraal</i>	16%	24%	25%	33%	37%	33%	24%	15%	18%
	<i>Oneens</i>	74%	53%	50%	43%	21%	20%	17%	5%	4%
	<i>Weet niet</i>	1%	14%	13%	8%	14%	7%	6%	11%	7%

Vanzelfsprekend is het oordeel van de eigen lezers of kijkers anders dan dat van degenen die het betreffende medium niet gebruiken. Volkskrant-lezers zijn het bijna twee keer zo vaak oneens met de stelling *Ik neem wat er in de Volkskrant staat met een korreltje zout* als niet-Volkskrant-lezers (84% versus 44%). Voor NRC zien we een vergelijkbaar patroon, al zijn de niet-NRC-lezers het nog iets vaker oneens met de stelling voor NRC Handelsblad (50% van de niet-lezers neemt het NRC-nieuws niet met een korreltje zout).

Van degenen die hun nieuws van GeenStijl halen neemt 46% het met een korreltje zout. Aan de andere kant: van de GeenStijl-bezoekers is 22% het oneens met de stelling *Ik neem wat er op GenStijl staat met een korreltje zout*. Van de Telegraaf-lezers neemt 30% het nieuws uit deze krant met een korreltje zout (tabel 20).

Tabel 20 Korreltje zout ... door eigen lezers

		NOS JOURN.		NRC		VOLKSKRANT		NU.NL		TELEGRAAF		GEENSTIJL	
<i>lees/gebruik dit medium:</i>		NIET	WEL	NIET	WEL	NIET	WEL	NIET	WEL	NIET	WEL	NIET	WEL
Ik neem wat er in de (TITEL DIE IK ZELF GEBRUIK) staat/komt met een korreltje zout	<i>Eens</i>	15%	7%	11% B	4%	14%	4%	22%	11%	57%	30%	70%	46%
	<i>Neutraal</i>	21%	15%	25% B	10%	27%	12%	35%	32%	23%	32%	14%	30%
	<i>Oneens</i>	61%	77%	50%	85% A	44%	84%	27%	56%	13%	38%	4%	22%
	<i>Weet niet</i>	4%	0%	15% B	1%	15%	0%	16%	1%	7%	0%	11%	2%

5.4 Vertrouwen in (wereld)leiders

Van de vier voorgelegde leiders rijgt Angela Merkel het meest vertrouwen (64%) en Donald Trump het minst (4%). Mark Rutte zit met 43% dichterbij Merkel dan bij Poetin (10%).

Tabel 21 Vertrouwen in leiders

LEIDERS	POETIN	TRUMP	RUTTE	MERKEL	
Ik heb vertrouwen in de capaciteiten van ...	<i>Eens</i>	10%	4%	43%	64%
	<i>Neutraal</i>	16%	8%	24%	20%
	<i>Oneens</i>	67%	85%	30%	10%
	<i>Weet niet</i>	6%	3%	2%	6%

BIJLAGE: DE VOORGELEGDE BERICHTEN

Vaccinaties en mogelijke negatieve bijwerkingen

Alle respondenten (ook de controlegroep) kregen deze tekst voorgelegd:

In Nederland worden kinderen meestal gevaccineerd tegen allerlei ziekten. Het gaat dan om bijvoorbeeld difterie, kinkhoes, tetanus, polio, bof, mazelen en rodehond, en voor meisjes baarmoederhalskanker. Sommige ouders kiezen er voor dit niet te doen, hetzij uit religieuze overwegingen dan wel om andere redenen.

Variant B: Bericht uit de Volkskrant

1. Krijg je autisme van de BMR-vaccinatie?

Nee. Het gerucht dat er een relatie zou zijn tussen autisme en de vaccinatie tegen bof, mazelen en rodehond is de wereld ingestuurd door Andrew Wakefield. In 1998 publiceerde deze Britse onderzoeker in het medisch tijdschrift *The Lancet* een studie onder twaalf jongens, van wie enkelen volgens hun ouders gedragsproblemen kregen na de BMR-vaccinatie. Niet veel later werd de studie teruggetrokken wegens fraude. Wakefield verloor zijn artsentitel en grootschalige onderzoeken, onder meer van de wereldgezondheidsorganisatie WHO, toonden aan dat er geen enkel verband is tussen de vaccinatie en autisme. Toch zingt het gerucht nog rond op sociale media.

Variant C: Bericht van Ninefornews

Een arts uit de Amerikaanse staat Tennessee weigert nog langer vaccinaties te geven omdat ze volgens hem autisme veroorzaken. Dr. Daniel Kalb schreef onlangs op de website van zijn praktijk over vaccins en de reden waarom ze in zijn ogen autisme veroorzaken.

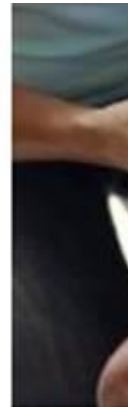
"We verstrekken niet langer vaccinaties," schreef hij in [een bericht](#) dat inmiddels verwijderd is. "Ik heb 15 jaar lang gezorgd voor kinderen met autisme. Dat zijn veel verhalen van moeders over vaccinatieschade. Je kunt mij niet vertellen dat ze het allemaal verzinnen of slechts gissen naar een verklaring," voegde dr. Kalb toe. Er stonden honderden overwegend positieve reacties onder het bericht.

Variant D: Bericht van Earth-matters.nl

(Vaccin Vrij) De meeste mensen baseren hun uitspraken en keuzes met betrekking tot vaccineren op de aannames dat vaccins werken, veilig zijn, wetenschappelijk onderbouwd en de enige manier om onze kinderen te beschermen.

In de eerste drie delen van 'Vaccin Vrij!' heb ik aan de hand van mijn eigen proces laten zien waarom steeds meer mensen niet langer geloven dat deze aannames kloppen. De groep ouders die door schade en schande wijs wordt neemt toe, evenals de ouders die de wegen vinden naar 'controversiële' informatie, gebaseerd op persoonlijke ervaringen en onafhankelijk medisch onderzoek. Ook komen steeds meer artsen er openlijk voor uit, dat zowel vaccins als de wetenschappelijke onderbouwing ervan in gebreke blijven.

We zitten in een omslagpunt. Hoe meer we ons ervan bewust worden dat ons denken over de realiteit niet klopt met de realiteit zelf - en we beperkende geloofsstructuren loslaten - des te meer we nieuwe keuzemogelijkheden kunnen zien. In dit hoofdstuk gaan we van donker naar licht. Kunnen we zonder gif en zonder angst onze kinderen helpen gezond op te groeien?

Ramp met vlucht MH17

Alle respondenten (ook de controlegroep) kregen deze tekst voorgelegd:

Op 17 juli 2014 stortte Malaysia Airlines vlucht MH17 neer boven Oost-Oekraïne. Op dat moment woedde er een burgeroorlog in de Oekraïne. Er kwamen 298 mensen om, waaronder 193 Nederlanders. De meeste mensen menen dat dit geen doorsnee vliegtuigongeluk was, maar dat het vliegtuig uit de lucht geschoten is.

Variant B: Bericht uit het NRC

Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt (CDA) heeft een nepgetuige van vliegramp MH17 twijfel laten zaaien over de toedracht van de ramp in een zaal vol nabestaanden. De tekst die de getuige uitsprak, was van tevoren opgesteld door het Kamerlid. Dat blijkt uit sms-verkeer en geluidsopnames waarover NRC beschikt.

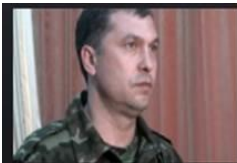
De getuige trad op in een bijeenkomst in mei dit jaar op de Vrije Universiteit in Amsterdam over strafvervolgning van de daders. Omtzigt regelde bij de organisatie spreektijd voor een afgewezen Oekraïense asielzoeker die verklaarde dat hij andere vliegtuigen in de lucht had gezien toen de MH17 neerstortte. Deze theorie komt uit Rusland, waar na de ramp werd gesuggereerd dat het vliegtuig is neergeschoten door een Oekraïense straaljager.

Variant C: Bericht van GeenStijl

MH17 blijft een schimmig dossier

U weet hoe het zit: Pieter Omtzigt is het enige Kamerlid dat nog echt graaft in MH17 en het handelen van Mark Rutte. En dat is hard nodig, want al jarenlang zien we dat er aantoonbare desinformatie *van de zijde van de Rutte-regering* wordt verspreid. Kritische vragen zijn nog steeds hard nodig in het traagste vliegramponderzoek ooit. Dat varieert van de vraag waarom Oekraïne überhaupt zelf in het JIT mag zitten, als oorlogsland dat haar gevaarlijke luchtruim niet (tijdig) sloot voor commercieel verkeer, tot allerhande zaken die door de vvd gefrustreerd worden.

Variant D: bericht van niburu.co

Alles, maar dan ook letterlijk alles, zal de overheid ondernemen om de waarheid over de ramp met vlucht MH17 in de doofpot te houden.

Na maanden komt men er "plotseling" achter dat de Russische radarbeelden "niet deugen" en wordt een belangrijke getuige in Moskou gehartaanvald.

Hij was dan ook degene die eventueel later voor rechtbanken als belangrijke getuige zou kunnen verklaren dat er nooit een BUK systeem vanuit Rusland naar het oosten van Oekraïne was vervoerd om MH17 uit de lucht te halen. Waarschijnlijk zou een getuige als Bolotov voldoende hard kunnen maken waarom zijn mensen simpelweg niet in staat waren om een dergelijk systeem te bedienen gecombineerd met andere ins en outs rond de ramp.

Er speelt nu ineens weer van alles rondom MH17. Een Nederlandse journalist ontdekt dat er nog talloze brokstukken op de rampplek liggen, inclusief menselijke resten. Wie weet welk bewijs daaruit nog naar voren kan komen wat de overheid in problemen kan brengen? Ja die onderste steen van Rutte....

De Russische radarbeelden kunnen ook nog heel goed roet in het eten gooien van Den Haag en dan worden opeens mensen die daar ter plekke de leiding hadden, zoals Valery Bolotov, belangrijk.

Een hartaanval doet dan wonderen en zeker ook voor de nachtrust van Rutte en Timmermans.

Verkrachtingen in Zweden

Alle respondenten (ook de controlegroep) kregen deze tekst voorgelegd:

De politiecijfers voor het aantal verkrachtingen in Zweden lijken veel hoger te liggen dan het Europese gemiddelde. Het land behoort eveneens tot de landen die verhoudingsgewijs de meeste vluchtelingen heeft opgenomen. Door sommige politici en media werden deze twee statistieken met elkaar in verband gebracht.

Variant B: bericht van Metro

Feit is wel dat het verkrachtingscijfer in Zweden relatief heel hoog is. Maar dat was het ook al voor de grote instroom van vluchtelingen in 2014. In een rapport van de Verenigde Naties uit 2012 – waarin bijna 140 landen zijn opgenomen – bleek Zweden tweede te zijn als het ging om het aantal verkrachtingen en eerste als er alleen gekeken werd naar Europa. Dit heeft dus niet per se iets te maken met de vele migranten. Gegevens over de afkomst van de daders zijn er overigens niet.

Uit de meest recente data van Eurostat blijkt Zweden overigens nog altijd het hoogst te scoren. De organisatie **waarschuwt** echter ook de hoge cijfers niet per se zeggen dat het 'onveiliger' is voor vrouwen dan andere landen. Elk land hanteert namelijk zijn eigen bestrijding en aanpak van het probleem. In Zweden is men de voorbije twee decennia ontzettend druk geweest om vrouwen aan te moedigen naar de politie te stappen indien ze seksueel misbruikt worden. Hierdoor zou het percentage dat zich als slachtoffer bij de politie meldt een stuk hoger liggen dan in veel andere landen.

Variant C: Bericht van Joop.bnnvara.nl

Seksueel geweld is een veel voorkomend en besproken probleem tijdens muziekevenementen in Zweden. Ook de premier heeft zich er over uitgelaten. Vorig jaar, na de massale aanrandingen met Nieuwjaarsnacht in Keulen, werd duidelijk dat ook bij het tweedaagse festival We Are STHLM in Stockholm, in twee jaar tijd 38 aanrandingen hadden plaatsgevonden. Net als in Keulen hadden de jonge daders een migrantenachtergrond. Voor rechtse media was dat aanleiding om het probleem van seksueel geweld tot een etnisch probleem te reduceren. Daarbij werden grove verzinsels niet geschuwd en ook overgenomen door Nederlandstalige media.

Over de daders van het afgelopen weekend is nog weinig tot niets bekend. Volgens de politie zijn de signaleringen erg vaag. Verschillende media merken op dat het festival vorig jaar al verlies leed en dit jaar fors minder tickets verkocht. De organisatie wijt de verminderde publieke belangstelling dan weer aan het seksueel geweld.

Variant D: Bericht van EJ Bron

In 1975 besloot het parlement in Stockholm dat Zweden geopend diende te worden voor multiculturele immigratie. In datzelfde jaar werd er aangifte gedaan van 421 verkrachtingen. In 2014 waren dit er volgens de Zweedse Nationale Raad voor Misdaadpreventie 6620, berichtte de "[Bayern Kurier](#)". Deze trend veranderde de jaren daarna ook niet.

Volgens informatie van de conservatieve denktank "Gatestone Institute" in New York zijn "40 jaar nadat het Zweedse parlement unaniem besloot om het voormalige homogene Zweden te veranderen in een multicultureel land de geweldsmisdrijven met 300% en de verkrachtingen met 1472% toegenomen." Dit berekende het instituut in een studie met de titel: "[Zweden – De verkrachtingsmetropool van het Westen](#)".

De Amerikaanse columnist David Goldman schrijft daarover in de internetkrant "Asia Times" dat, ondanks de wijdverbreide gelijkheid en gelijkberechtiging van de sekses, Zweden "voor vrouwen het gevaarlijkste land buiten Afrika is geworden, met een hoeveelheid verkrachtingen die tienmaal zo hoog is als bij zijn Europese buurlanden."

Sylvana Simons en discriminatie

Alle respondenten (ook de controlegroep) kregen deze tekst voorgelegd:

Sylvana Simons is een tv-persoonlijkheid en politica die zich uitspreekt tegen discriminatie van minderheden. Zij komt hiermee geregeld in het nieuws.

Variant B: Bericht uit het Algemeen Dagblad

Lijsttrekker Simons, die afgelopen najaar vertrok bij DENK en voor zichzelf begon, trok veel aandacht met haar strijd tegen de volgens haar racistische figuur van Zwarte Piet. Haar partij wil Zwarte Piet op straat en bij de publieke omroep verbieden. De afschaffing van de slavernij verdient een nationale feestdag.

Ambtenaren moeten vaker worden gerekruteerd uit minderheidsgroepen en de overheid moet vooral zaken doen met bedrijven die diversiteit hoog in het vaandel hebben, als het aan Artikel 1 ligt. De burgerlijke stand legt niet langer vast of je man of vrouw bent. De politie moet nieuwe agenten beter gaan screenen of ze er geen discriminerende opvattingen op na houden en er komt een onderzoek naar etnisch profileren.

Variant C: Bericht van ermagezongenworden.nl

De traditionele, zwarte scheidsrechterstenues moeten zo snel mogelijk worden afgeschaft. Ze verwijzen naar de periode van onderdrukking en zijn daardoor onnodig kwetsend. Dat is de mening van Sylvana Simons. De KNVB is het met haar eens en stimuleert de invoering van tenues in andere kleuren.

Slavernij

„De man in het zwart, zoals de voetbalscheidsrechter vaak wordt genoemd, moet weg”, zo deed de voormalig TMF-vj, die bij hoge uitzondering bij Jeroen Pauw aan tafel zat, vrijdagavond haar beklag. „Het outfit verwijst naar de slavernij: het tijdperk dat arbiters negentig minuten lang gecommandeerd en afgeblaft werden door voetballers en supporters, terwijl ze daar slecht voor betaald kregen. Ik vind dat het uiterlijk van de scheidsrechters moet veranderen. Waarom geen regenboogkleurige tenues?”

Variant D: bericht van Facebook-pagina 'PVV Aanhangers'

Sylvana Simons roept bij NPO radio 2: "Als Zwarte Piet niet verdwijnt uit Nederland, dan vertrek ik zelf".

Dit is het verstandigste wat Sylvana Simons ooit heeft geroepen, laat Sylvana Simons maar vertrekken door dit bericht te delen!!

